

Vidzemes lībiskā kultūrtelpa

info@metsepole.lv

www.vidzemeslibiesi.lv

www.facebook.com/metsepole

Vidzemes lībiskais centrs

kultūras biedrības "Make Art" struktūrvienība

Reģ. nr. 40008066782

Sauleskalni, Pāles pagasts, Limbažu novads, LV-4052

Latvijas Republikas Valsts prezidentam

Edgaram Rinkēvičam

info@president.lv

Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētājam

Daigai Mieriņai

daiga.mierina@saeima.lv

Latvijas Republikas Ministru prezidentei

Evikai Siliņai

pasts@mk.gov.lv

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrei

Andai Čakšai

anda.caksa@izm.gov.lv

Latvijas Republikas Kultūras ministrei,
Latviešu vēsturisko zemju attīstības padomes priekšsēdētājam

Agnesei Loginai

angese.logina@km.gov.lv

Latvijas Republikas Finanšu ministram

Arvilam Ašeradenam

arvils.aseradens@fm.gov.lv

Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijai

izglitibas.kulturas.komisija@saeima.lv

Limbažu novada domei

pasts@limbazunovads.lv

Informācijai

Latvijas Nacionālajam kultūras centram

lnkc@lnkc.gov.lv

UNESCO Latvijas Nacionālajai komisijai

office@unesco.lv

ATKLĀTA VĒSTULE

Aicinām saglabāt Limbažu novada Pāles pamatskolu, kurai ir izšķiroši būtiska loma Vidzemes lībiskās kultūrtelpas pastāvēšanā

2022. gada nogalē Nemateriālā kultūras mantojuma padome pieņēma lēmumu par Vidzemes lībiskās kultūrtelpas iekļaušanu Nacionālajā nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā. Vidzemes lībiskā kultūrtelpa ir veidojusies vēsturiskajā lībiešu Metsepoles novadā, kur joprojām dzīvo Vidzemes lībiešu pēcteči. Kultūrtelpas centrs pašlaik atrodas Pālē, Limbažu novadā. Vidzemes lībiskā kultūrtelpa, to definējot pēc ģeogrāfiskās teritorijas, ir lielākā no visām astoņām kultūrtelpām, kas ir iekļautas minētajā sarakstā. Vidzemes lībiskās kultūrtelpa ietver Vidzemes lībiešu kultūrvēstures liecības un izpausmes mūsdienīgu Ziemeļrietumvidzemes teritorijās. Kultūrtelpai ir lingvistiski bagāta, kultūrvēsturiska, kā arī sociāla nozīme, sekmējot Vidzemes lībiešu pēcteču identitātes apziņu un piederības sajūtu vietējai kopienai un Latvijai.

Pāles pamatskola ir viens no kultūrtelpas sociālajiem, izglītojošajiem un kultūras centriem, kam ir izšķiroši svarīga nozīme vietējās kultūridentitātes saglabāšanā. Pāles pamatskolas slēgšana apdraud Vidzemes lībiskā kultūras mantojuma izpēti, saglabāšanu un tālāknodešanu, skolas slēgšana apdraud iespēju saglabāt Latvijas pirmiedzīvotāju mantojumu.

Līdz ar to vēršam uzmanību uz papildu īpaši būtiskiem kritērijiem, kas ir jāņem vērā, izvērtējot LR Izglītības un zinātnes ministrijas rosinātos grozījumus Izglītības likumā, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un efektīvu izglītības sistēmas un resursu pārvaldību. Likumprojekta anotācijā iekļautais problēmas apraksts ietver četrus secinājumus, kas tiek attiecināti uz lauku un mazapdzīvotu teritoriju izglītības iestāžu izvērtējumu. Tomēr izvērtējums un izdarītie secinājumi pamatā tiek balstīti kvantitatīvo rādītāju analizē. Izvērtējumā nav veikta būtiska konkrēto apdzīvoto vietu loma kultūrvēsturiskā kontekstā, tajā skaitā vērtējot lauku skolu nozīmi vietējās kultūridentitātes veidošanā un dzīvā mantojuma pārmantojamībā.

Nepilna pusotra gada laikā, kopš Vidzemes lībiskās kultūrtelpas iekļaušanas Latvijas Nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā, ir īstenoti vairāk nekā 50 dažādi projekti, kultūrtelpas dalībnieki ir piedalījušies starptautiska un nacionāla mēroga pasākumos, lai popularizētu ne tikai vietējo, bet arī Limbažu novada savdabību. Piemēram, XXVII Vispārējo latviešu Dziesmu un XVII Deju svētku atklāšanas gājienā lībiešu karogi vēstīja par Limbažu novada piederību kultūrvēsturiskajam Vidzemes novadam. 2024. gadā Vidzemes lībiskās kultūrtelpas prioritātes un mērķi ir saistīti ar latviešu valodas Vidzemes lībisko izlokšņu, lībiešu pēcteču pētījumiem, bērnu un jauniešu izglītošanu vietējās kultūrvēstures liecībās un izpausmēs.

Jāatzīmē, ka Vidzemes lībiešu identitātes apziņā un uzturēšanā, bet primāri katra pālieša seno sakņu apziņā un spējā uzturēt lībiskās piederības saikni ar savu izcelsmes vietu un citu dzimtu lībiešu pēctečiem, nozīmīgs ir 2001. gadā Pāles pamatskolas vēstures skolotājas, vēsturnieces Rasma Noriņas aizsāktais Vidzemes lībiešu dzimtu pētījums. Vidzemes lībiešu dzimtu pēcteči joprojām mācās Pāles pamatskolā, ir aktīvi pēcteču saietu dalībnieki, kultūrtelpas atpazīstamības veidotāji – pārstāv zinātnes, izglītības, kultūras, sporta un citas jomas, ir valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki. Pāles pamatskolā ir notikušas lībiešu valodas apguves mācības un nometnes, lai sekmētu lokālā nemateriālā kultūras mantojuma apguvi un tālāknodešanu.

Atsaucoties uz Latviešu vēsturisko zemju likumu, tas paredz “[..] katrai latviešu vēsturiskai zemei

piederīgai kopienai un katrai kultūrtelpai” (LR Saeima, 2021) tiesības, pienākumu kopt un attīstīt savu kultūrvēsturisko vidi un kopējo identitāti, lai to saglabātu un nodotu nākamajām paaudzēm. Likumā tiek uzsvērtā kultūrtelpa, kurai piemīt kultūrvēsturiska vide un kopīga identitāte un tās kopēji, saglabātāji un mantinieki ir vietējās kopienas, kas ir piederīgas attiecīgajai kultūrtelpai. Valstij un pašvaldībām ir jāsekmē vietējo kopienu pastāvēšana un attīstība. Latviešu vēsturiskajām zemēm ir vietējo kopienu piederības iezīmētas saskares līnijas, kuras ņemamas vērā valstslietās (LR Saeima, 2021).

Kā zināms, pirmiedzīvotāju kultūru un valodu saglabāšanai arī pasaulē pievērš arvien lielāku nozīmi. Ne velti 2019. gads UNESCO tika pasludināts par Starptautisko pirmiedzīvotāju valodu gadu un 2022. - 2032. gads — par ANO Pirmiedzīvotāju valodu desmitgadi (2022–2032), pieņemot arī Desmitgades globālo rīcības plānu. Savukārt 2023. gadu LU Lībiešu institūts sadarbībā ar UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju un Latvijas Nacionālo kultūras centru oficiāli pasludināja par Lībiešu mantojuma gadu, lai popularizētu Latvijas lībiskās saknes un lībiešu mantojumu latviešu valodā, Latvijas kultūrtelpā un ainavā. Ik gadu pavasarī, martā, Latvijā tiek atzīmēta lībiešu mantojuma diena.

Pālē joprojām dzīvo Vidzemes lībiešu pēcteču dzimtas, kas praktizē Vidzemes lībisko dialektu Vidzemes izloksnē un ir dzīvā mantojuma nesēji. Pāles pamatskola kā sociālās dzīves un kultūras centrs ir pagasta ilgtspējas nodrošinātājs. Izārdot šo ekosistēmu, tiek radīti draudi daudz plašāka mantojuma un vērtību iznīcināšanai nacionālā mērogā.

Aicinām saglabāt Pāles pamatskolu, ļaujot nodrošināt Latvijas kultūras mantojuma saglabāšanu un tālāk nodošanu, stiprinot Latviju un tās vērtības. Skolas izmaksas gadā no valsts budžeta līdzekļiem plānotas ap 371 000 EUR, tajā skaitā finansējums no pašvaldības budžeta ap 74 000 EUR gadā. Lūdzam rast risinājumu nacionālā mērogā, lai Pāles pamatskolas darbību būtu iespējams finansēt arī turpmāk.

Vienlaikus aicinām iedziļināties kultūrtelpu pastāvēšanas būtībā, ko nodrošina Latviešu vēsturisko zemju likums. Konkrēti, Vidzemes lībiskās kultūrtelpas dalībnieku vārdā, izskatīt Pāles pamatskolas īpašā statusa piešķiršanu, kas ir vitāli nepieciešams ne tikai šajā gadījumā, bet kopumā, uzsverot izglītības iestāžu saglabāšanu lomu Latvijas Nacionālā kultūras mantojuma sarakstā ierakstīto kultūrtelpu teritorijās. Kultūrtelpa ir daudz ietilpīgāks un ilgtspējīgāks vietējās identitātes saglabāšanas plāns, kuru nevar novērtēt tikai skaitliski, ar kvantitatīviem rādītājiem, bet tās pastāvēšanu nosaka un veido tās kopiena, tajā skaitā, izglītota jaunā paaudze.

Informācija par Vidzemes lībisko kultūrtelpu, buklets (44 lpp.):

<https://vidzemeslibiesi.lv/wp-content/uploads/2023/11/Vidzemes-Libiesi-digitala-brosura-2023.pdf>

Ar cieņu,

Lolita Ozoliņa

Vidzemes lībiskās kultūrtelpas vadītāja, tel. 26528629

Reinis Druvietis

Biedrības “Make Art” valdes priekšsēdētājs, tel. 29293938

*DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN IR DERĪGS BEZ PARAKSTA